

Erőszak az egyházban, az egyház erőszaka

Római centralizmus és elfojtás

Az alábbi írás szerzője Camillo Macisse szerzetes pap, a sarutlan kármeliták rendjének tagja, röviddel ezelőttig generális, azaz általános rendfőnöke. Írásának különös súlyt ad az a tény, hogy a szerző hat éven át (1994 és 2000 között) az összes rendfőnökök egyesületének elnöke volt. A szöveg eredetileg spanyolul jelent meg a chilei szerzetesrendek konferenciájának lapjában, de közölte angolul a Tablet, ill. franciául a kanadai Culture et foi is; mi német fordítása alapján közöljük.

Talán értelmetlennek tűnik egyházi erőszakról beszélni. Az erőszak fizikai, morális vagy pszichológiai erőalkalmazást jelent annak érdekében, hogy érvényesüljünk, vagy valakit valamire kényszerítsünk, ennek pedig mégiscsak elképzelhetetlennek kellene lennie a Jézusban hívők közösségében. Jézus, a béke fejedelme azért jött, hogy megszabadítson minket a rabszolgaságtól és az elnyomástól, egyházát az Isten és emberek iránti szeretetre alapította, és azt parancsolta nekünk, hogy szeressük egymást.

Az egyház azonban zarándokúton van, és szegény, tökéletlen jele Isten országának a földön: a maga körén belül, illetve kifelé is rendszeresen bevetette az erőszakot azon konfliktusok megoldására, amelyek kikerülhetetlenül kialakulnak a hierarchia és a bázis között, az intézményes karizmatikus dimenziók, a hagyományos koncepciók és a hit új megközelítései között, a teológusok és a tanítóhivatal, az egyház és a társadalom között. Hosszú történelme során nem csupán elszigetelt egyedi esetekben jelentkezett az erőszak, hanem részévé vált az (egyházi) tekintély kultúrájának, ez a tekintély ugyanis megfeledezett az evangélium szerinti szolgálatról, és figyelmen kívül hagyja Jézus szavát: „Aki közületek az első akar lenni, legyen a rabszolgátok” (Mt 20,24–28). Ma már nem alkalmaz fizikai erőszakot az egyház, de a morális és pszichológiai erőszak különböző formái változatlanul jellemzik az egyházi hatalomgyakorlást. Az egyház ma is tagadja a törvényes különbözőséget, illetve a párbeszédet mint az evangélium alapján kívánatos értéket. Magam mélységesen megtapasztaltam ezt a sokféle erőszakot, mindennek előtt bizonyos római hatóságok részéről.

Ennek az erőszaknak egyik megnyilvánulása a **centralizmus**, amely azt eredményezi, hogy a döntések egyre inkább a hívők hétköznapi életétől elszigetelt egyházi bürokrácia

kezébe kerülnek. Ez a bürokrácia képtelen elfogadni a pluralizmust. Ennek jele az a mód, ahogyan a hívőket minden síkon – a püspöki karoktól a laikus csoportosulásokig – megóvándó és megfegyelmezendő gyerekként kezelik.

A II. Vatikáni Zsinat óta a centralizmus megakadályozza a kollegialitást, vagyis azért folyó fáradozásokat, hogy az egyházat a püspökök vezessék a pápával és a pápa tekintélye alatt. A római kúria („a Vatikán”) még a néhány évenként összehívott püspöki szinódusokat is **ellenőrzi**, és **gondosan szemmel tartja**, hogyan zajlanak tárgyalásaik, és milyen eredményre jutnak. Egyes püspökök már panaszt tettek azon ellenőrzési intézkedések hevesége miatt, amellyel a neokonzervatívok lépnek fel a találkozókon, elvont, időszerűtlen teológiájukat erőltetve. Aki az egyház iránti szeretetétől vezérelve, s mindig egységben az egyházzal, bírálni merészeli e tekintélyeket, azt megfenyegetik, elítélik, és azzal vádolják, hogy meg akarja szüntetni a tanítóhivatalt, párhuzamos lelkipásztorkodást folytat, sőt párhuzamos egyházat akar létrehozni.

Ezt a centralizmust megfelelő mértékű bizalmatlanság és félelem diktálja. Hogyan lehetne különben magyarázni, hogy olykor több mint három évig tart, amíg engedélyezik a liturgikus szövegeket, amelyeket szakemberek fordítottak le, s amelyeket a helyi püspöki karok már egyhangúlag jóváhagytak? Az ellenőrzés elvesztésének félelme indította a Hittani Kongregációt arra a javaslatra, hogy a közösségük által megválasztott rendfőnököket a Vatikán erősítse meg hivatalukban. Az e körül támadt vitában a Hittani Kongregáció azt kívánta a bizalmát élvező teológusoktól, hogy ezt az eszmét alátámasztó cikkeket publikáljanak, és így teremtsenek annak kedvező légkört.

A kúria centralizmusa azt is megakadályozza, hogy közvetlenül találkozhassanak a pápával azok a csoportok,

amelyeknek egyébként joguk van ehhez. Így például a Rendfőnökök Nemzetközi Egyesületének vezetői 1995 óta hiábavalóan próbálkoznak azzal, hogy kihallgatáson fogadják őket II. János Pál. Miközben csekélyebb jelentőségű szervezeteknek, sőt olyan személyeknek is biztosították a találkozást, akiknek semmi közük a hithez, és nem tartoznak az egyházhoz, a több mint egymillió szerzetes képviselőit **rendszeresen elutasítják**.

Az erőszak másik formája, a **patriarchális tekintélyelvűség** kizárja a nőket abból, hogy teljes értékűen részt vehessenek az egyház életében. Meglepő például, hogy a kontemplatív női szerzetesrendek tagjaival a klauzúráról [= a kolostornak a külvilágtól elzárt, csak külön engedéllyel látogatható része] készített dokumentum (Verbi Sponsa) megfogalmazása során sosem konzultáltak. A sarutlan kármelita apácák 49 egyesületének és szövetségének egyikét sem kérdezték meg, pedig ezek 755 kolostort, s bennük 11 000 apácát képviselnek. Más nagy kontemplatív rendeket éppígy kizártak, csak néhány tradicionalista kolostor véleményére voltak kíváncsiak. Az eredmény: a kontemplatív apácák életét kizárólag teológiailag ismerő férfiak által megfogalmazott jogi rendelkezések olyan követelmények elé állítják ezeket az apácákat, amelyek nem emberek számára valók, tehát embertelenek. Kiváló példája ez az apácák elleni, diszkriminatív erőszaknak. Akárcsak a legrégebbi időkben, ma is olyan kiskorúaként kezelik őket, akik férfifelügyelet nélkül képtelenek hűek maradni apaca-identitásukhoz.

Az erőszak és a tekintéllyel visszaélés más formái állandó gyakorlattá váltak. Így például szavatolják, hogy névtelenek maradnak azok a **besúgások, feljelentések**, amelyeket mindekenélőtt konzervatív hajlamú emberek küldenek Rómába. A római bíróságok előtt a vádlott nem állíthat felmentő tanúkat. Még nem fordult

elő, hogy a besúgók megpróbálták volna beszélni az érintettel, mielőtt feljelentették volna, s ha az érintettnek sikerült bizonyítania ártatlanságát, még sosem kapott bocsánatkérő írást.

Az ily módon eljáró kúria tagjai beburkolóznak a szent hatalomba. Semmiféle becsületsértési vagy rágalmaszasi pert nem lehet indítani ellenük. **Vak behódolást** követelnek, és örökösen azt ismételtetik, hogy az ügy a Szentszék illetékességi körébe tartozik.

Az egyházon belüli erőszak további formája a **dogmatizmus**. Ez abból adódik, hogy a kúria azonosul azzal a képtelen hozzáállással, amely azt hiszi, hogy egy pluralista világban lehetséges egyedül igaz vallási, kulturális vagy teológiai álláspontot megfogalmazni. Mivel nem tesz különbséget a keresztény hit lényege és annak teológiai, mindig szükségképpen viszonylagos teológiai megfogalmazása között, a dogmatizmus mindig egyetlen teológiai állásponthoz igazodik, mégpedig a hagyományoshoz, amely más kor filozófiai és kulturális előfeltevésein nyugszik. Az egyház pedig megpróbálja aztán ezt a nézetet érvényre juttatni, anélkül hogy tekintettel lenne a jelenlegi társadalom pluralizmusára.

A II. Vatikáni Zsinat óta állandó **elfojtás** sújtja a modern szentírás-magyarázatot, az új teológiai kezdeményezéseket Európában, Afrikában vagy Ázsiában, a felszabadítás teológiáját, a bennszülött népek spiritualitását. A teológusokkal nem sokat tekintőriáznak: Bizonyos konzervatívok vagy ultrakonzervatívok, ha nem éppen a vádlott személyes ellenfelei először megküldik „jelentésüket” a Hittani Kongregációnak, abban a bizonyosságban, hogy ott védelemre, bizalmasságra és feltétlen támaszra találnak. A kongregáció elolvastatja a szövegeket nem kevésbé névtelen „szakértőkkel”, akik egy pillanatra sem lépnek közvetlen kapcsolatba a gyanúsítottal. A gyanúsítottnak válaszolnia kell a vádra, amely gyakran csupán néhány, a szövegösszefüggésből kiszakított mondatra támaszkodik, és bizonyítania kell igazhitűségét. Ha magyarázatai kielégítőek, szinte sosem kap olyan írást, amely elismeri, hogy a „szakértőknek” nem volt igazuk, és vádlói nem részesülnek sem szemrehányásban, sem az egyházzójnag megfelelő szankciókban hazug kijelentéseik miatt. Ez a heves dogmatizmus megfosztja értékétől a szentírás-magyarázókat és a teológusok törvényes munkáját, s közülük sokan öncenzúrának vetik alá magukat félelmükben.

Az egyházon belüli feszültségek és konfliktusok éppoly kevésbé kerülhetőek el ezzel a dogmatikus és centralisztikus erőszakkal, mint mindenfajta tekintély és az alapvető hit- és erkölcsi igazságok elvetésével. Az egyháznak le kell győznie a kereszténység neokonzervatív modelljét, és azzal kell törődnie, hogy konkrétan megvalósítsa a II. Vatikáni Zsinat által ismét felfedezett modelleket: az egyházat mint közösséget, Isten népét és Isten országának szentségét, ahol megvan a helye a párbeszédnek és a kommunikációnak, az egységnek és a sokféleségnek, mégpedig a szeretet és a kölcsönös elfogadás által meghatározott szabadság légkörében, amelyben ez a szabadság a forrása a belső és külső kommunikációnak.

Ezen túlmenően a **párbeszéd** és az **odafigyelés** magatartására van szükség az egyházban. Az egyház csak így találhatja meg az igazságot az evangélium fényében – önmagában, valamint a más keresztény egyházakkal, más vallásokkal és a társadalommal folytatott eszmecsereiben. *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciójában (92. pont) a II. Vatikáni Zsinat erre szólít fel (többek között Ágoston mondását idézve: „A szükségesben egység, kétes esetekben szabadság, és mindenben szeretet”).

A párbeszédnek kívül **a tekintély decentralizálására** van szükség, ami elősegíti az egyházon belüli és kívüli problémák és akadályok közvetlen megismerését. Ily módon terjedhet a kölcsönös felelősségvállalás légköre és növekedhet a püspöki kollegialitás bázisa, miközben zsugorodik az inkvizíciós viselkedés tere. A félelem alapjában véve az igazságtól való félelem – attól az igazságtól, amely

szabaddá tesz majd minket (vö. Jn 8,32).

Az ökumenéről szóló, *Ut unum sint* (Hogy egyek legyenek) kezdetű enciklikájában II. János Pál pápa beszél a püspökök közösségére háruló feladatról, és hozzáteszi, hogy „Róma püspöke is ennek a kollégiumnak a tagja, a püspökök pedig testvérei a szolgálat hivatalában. E hivatal új formáira van szükség, nem csupán ökumenikus okokból, hanem maga a katolikus egyház miatt is. Hivatalának gyakorlásában a pápának a püspöki karok segítségére kellene támaszkodnia, félretéve a római kúria szélsőségesé vált döntési hatalmát. A püspöki karok elnökeinek kellene lenniük a pápa elsődleges tanácsadóinak”.

Ez a püspöki karokkal, illetve azok elnökeivel folytatott párbeszéd ellen-súlya lenne a kúria centralizmusának és legalizmusának; a kúria ugyanis feszültségeket és konfliktusokat okoz azáltal, hogy egy hamis egységképzelés nevében megpróbál merev egyformaságot érvényre juttatni. Ennek az erőszaknak véget kell érnie.

Camillo Macisse

Forrás: imprimatur, 2004/3

